

SAMEN AAN DE SLAG
Eerste evaluatieronde Bestuurlijk Akkoord Participatie

Inhoudsopgave

0) Samenvatting	3
1) Inleiding	5
2) Realisatiegegevens	6
3) Initiatieven van rijk en gemeenten	19
a) om participatie te vergroten	
b) om armoede te bestrijden en schulden terug te dringen	
c) om ondernemerschap te bevorderen	

0. Samenvatting

In 2007 hebben SZW en VNG afspraken gemaakt zo veel mogelijk mensen voluit mee te laten doen in de samenleving. Deze afspraken zijn vastgelegd in het Bestuurlijk Akkoord. Er zijn afspraken gemaakt over het terugdringen van het bijstandsvolume, het activeren van niet-uitkeringsgerechtigden, een extra impuls aan het bestrijden van armoede en het terugdringen van schulden en het stimuleren van ondernemerschap. Bij dit alles is met name aandacht voor kwetsbare groepen.

SZW en VNG hebben besloten om, ondanks de economische crisis, vast te blijven houden aan de ambities uit het Bestuurlijk Akkoord. Natuurlijk is het bij de beoordeling van de realisatiecijfers wel van belang om rekening te houden met de veranderde economische omstandigheden.

In deze eerste evaluatie wordt gerapporteerd over de huidige stand van zaken rond de afspraken in vergelijking met de uitgangspositie van 2007 en de doelen voor 2011. Voorafgaand aan deze evaluatie is een nulmeting in januari 2009 aan de Tweede Kamer aangeboden. Daarbij wordt de situatie van dit moment vergeleken met de uitgangspositie van 2007 (vastgelegd in de nulmeting die in januari 2009 aan de Tweede Kamer is aangeboden) en met de doelen voor 2011.

De voortgang per afgesproken ambitie is als volgt:

1) Verminderen van het aantal mensen met een WWB uitkering

In het Bestuurlijk Akkoord hebben SZW en de VNG in 2007 de ambitie vastgelegd om in de periode tot en met 2011 het WWB-volume (65-min) te laten dalen met 30.000 huishoudens/uitkeringen ten opzichte van de conjunctuur. In de laatste periode van 2007 en in 2008 hebben gemeenten een aanzienlijke prestatie geleverd: Een volumereductie van 9.000 huishoudens/uitkeringen ten opzichte van de raming waarop de afspraak uit het Bestuurlijk Akkoord is gebaseerd. Het gemiddelde WWB-volume (65-min) kwam daarmee in 2008 uit op 267.000 huishoudens/uitkeringen.

Om dit te bereiken zijn er diverse initiatieven gestart die kunnen bijdragen aan het vergroten van de participatie, zoals de vorming van een netwerk van gemeentelijke ambassadeurs regionaal arbeidsmarktbeleid en via het project 'Erop af: Doen en delen!' waar VNG (samen met Divosa en met subsidie van SZW) gemeenten actief ondersteunt bij de uitvoering van de doelstellingen uit het Bestuurlijk Akkoord.

In de komende tijd houden SZW en VNG vast aan de genoemde ambitie. In tijden van economische crisis zal het echter veel inspanning kosten om deze doelstelling te realiseren.

2) Activeren van 35.000 niet-uitkeringsgerechtigden tot en met 2011

Uit de cijfers van CBS over 2008 blijkt dat de inspanningen vruchten afwerpen. In 2008 zijn er 1.680 personen uitgestroomd naar werk en zijn meer dan 4.100 personen via het starten van traject maatschappelijk actief geworden. In totaal waren in 2008 meer dan 15.000 niet-uitkeringsgerechtigden maatschappelijk actief en/of aan het werk.

De verwachting voor 2009 is als gevolg van de economische crisis minder optimistisch. SZW en VNG blijven gemeenten actief stimuleren om de doelstelling te realiseren. Dit gebeurt bijvoorbeeld via het verzamelen en verspreiden van goede voorbeelden en door een voor gemeenten ingebouwde stimulans (gemeenten kunnen voor elke niet uitkeringsgerechtigde die naar werk wordt begeleid een deel van het werkdeel regelluw besteden aan participatiebevorderende trajecten).

3) Armoedebestrijding en terugdringen van aantal huishoudens met schulden

Op het terrein van armoedebestrijding is aanzienlijke vooruitgang te zien. Zo is het bereik van de langdurigheidstoeslag toegenomen van 80 naar 87 procent. Ook het bereik van de bijzondere bijstand nam toe (van 38 naar 41 procent).

Er zijn tal van initiatieven gestart om armoede te bestrijden en schulden terug te dringen. Zo is de langdurigheidstoeslag gedereguleerd, loopt het traject 'Kinderen doen mee!', wordt op verschillende manieren gewerkt aan het tegengaan van niet-gebruik van gemeentelijke regelingen, wordt gewerkt aan het wetsvoorstel gemeentelijke schuldhulpverlening en zijn in het kader van de crisis extra middelen voor schuldhulpverlening beschikbaar gesteld. SZW en VNG blijven stimuleren dat gemeenten zich inzetten voor het bestrijden van armoede en het terugdringen van schulden. De crisis is een extra reden om op de ingeslagen weg door te gaan.

4) Bevorderen van ondernemerschap vanuit de WWB

Vergeleken met 2007 is het aantal starters vanuit de WWB naar ondernemerschap in 2008 gelijk gebleven. In beide jaren zijn meer dan 1.800 ondernemers vanuit de WWB gestart. Deze tendens is, gelet op de economische crisis, positief.

Het bevorderen van ondernemerschap blijft gestimuleerd worden, onder meer door communicatiecampagnes en door de wethouders van de 30 werkplein plusvestigingen te informeren over de mogelijkheden om ondernemerschap onder jongeren te stimuleren.

Kortom, in het jaar 2008 zijn belangrijke resultaten geboekt. Ook zijn tal van initiatieven gestart die bijdragen aan de realisatie van de doelstellingen. Het beeld ziet er gunstig uit. Verwacht wordt dat vanaf 2009 de effecten van de crisis zichtbaar worden. Niettemin blijven SZW en VNG gemeenten actief stimuleren om de ambities uit het Bestuurlijk Akkoord te realiseren.

1. INLEIDING

Het Bestuursakkoord en het Bestuurlijk Akkoord Participatie

Op 4 juni 2007 hebben het Rijk en VNG gezamenlijke ambities vastgelegd in het Bestuursakkoord¹. Op het thema participatie zijn deze ambities nader uitgewerkt in het op 31 mei 2007 tussen VNG en Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid gesloten Bestuurlijk Akkoord Participatie (verder 'Bestuurlijk Akkoord' genoemd).

De gezamenlijke ambities

In het Bestuurlijk Akkoord zijn gezamenlijke ambities geformuleerd met als gezamenlijke doelstelling van VNG en SZW om zo veel mogelijk mensen weer voluit mee te kunnen laten doen aan de samenleving. Hierbij staat arbeidsparticipatie voorop, maar als regulier, betaald werk niet tot de mogelijkheid behoort, moeten mensen gestimuleerd worden om maatschappelijk te participeren. De ambities:

- 1) Terugbrengen van het aantal WWB gerechtigden met 75.000 huishoudens in 2011 ten opzichte van de stand ultimo 2006 (45.000 op basis van de conjunctuur en 30.000 door gemeentelijk beleid)
- 2) Het activeren van 25.000 niet-uitkeringsgerechtigden naar werk of maatschappelijke participatie. Deze ambitie is in 2008 verhoogd met 10.000 tot 35.000 niet-uitkeringsgerechtigden
- 3) Een extra impuls aan het bestrijden van armoede en het terugdringen van het aantal huishoudens met problematische schulden
- 4) Het ondernemerschap stimuleren, juist ook bij kwetsbare groepen

Nulmeting

Op 12 januari 2009 is de nulmeting Bestuurlijk Akkoord aangeboden aan de Tweede Kamer². De nulmeting is bedoeld als ijkpunt en niet als tussentijdse evaluatie. Hierin zijn de ambities vertaald naar een praktische aanpak en wordt per ambitie de beginsituatie beschreven (in de meeste gevallen cijfers over het jaar 2007).

Eerste evaluatieronde

Voor u ligt de eerste evaluatieronde uit het Bestuurlijk Akkoord. Hierin worden de situaties van dit moment (vooral gebaseerd op cijfers uit 2008) vergeleken met de uitgangspositie van 2007 en met de doelen voor 2011. Ook zijn initiatieven beschreven die SZW en VNG hebben ontplooid om concrete resultaten te kunnen boeken.

Na de eerste evaluatieronde

Na deze evaluatieronde uit 2009 is eind 2010 een tweede evaluatieronde voorzien.

Relatie met de economische crisis

Het Bestuurlijk Akkoord is gesloten in een periode voor de economische crisis. Het akkoord opent met de zin dat het economisch goed gaat in Nederland. Deze situatie is anno 2009 aanzienlijk veranderd. Het doel om de arbeidsparticipatie te verhogen blijft even actueel als voor de crisis. Het kabinet heeft daarom besloten om doelstellingen ten aanzien van participatie vast te houden. SZW en VNG hechten er aan om vast te blijven houden aan de ambities uit het Bestuurlijk Akkoord, zeker met het oog op de lange termijn. Natuurlijk is het bij de beoordeling van de realisatiecijfers wel van belang om rekening te houden met de huidige financiële situatie. Een nadere uitwerking is te vinden bij elk van de ambities in hoofdstuk 2.

¹ De Tweede Kamer is geïnformeerd over het bestuursakkoord 'Samen aan de slag' via kamerstukken II, vergaderjaar 2006-2007, 30 800 B, nr. 17

² Kamerstukken II 2008-2009 29544, nr. 185

2. REALISATIECIJFERS

Zoals in de nulmeting is toegelicht, is elke ambitie geoperationaliseerd met behulp van een beperkt aantal indicatoren. Zo kunnen SZW en VNG periodiek bepalen in hoeverre zij de ambities van het Bestuurlijk Akkoord realiseren. In de volgende paragrafen beschrijven wij de actuele stand van zaken (vaak gebaseerd op cijfers van 2008). Deze worden vergeleken met de uitgangspositie van 2007 en met de doelen voor 2011. Hieronder staat een overzicht van alle indicatoren en de pagina's waarop de bijbehorende gegevens te vinden zijn.

Ambitie	Indicator	Pagina
1) Verminderen van het aantal mensen dat een beroep doet op de WWB uitkering	• Aantal huishoudens met WWB uitkering	6
	Borgen/verankeren Programmatisch Handhaven:	
	• Geconstateerd fraudebedrag afgezet tegen uitgaven inkomensdeel WWB • Het fraudebedrag per geconstateerd fraudegeval	11 11
2) Aan het werk helpen of maatschappelijk laten participeren van niet-uitkeringsgerechtigden	• Aantal niet-uitkeringsgerechtigden dat aan het begin van het jaar via een lopend re-integratietraject maatschappelijk participeert	12
	• Aantal niet-uitkeringsgerechtigden dat via het starten van een re-integratietraject maatschappelijk participeert	12
	• Aantal niet-uitkeringsgerechtigden dat na het volgen van een re-integratietraject is uitgestroomd naar werk	12
3) Bestrijden van armoede en terugdringen aantal huishoudens met schulden	• Bereik langdurigheidstoelage	13
	• Bereik bijzondere bijstand	13
	• Aantal kinderen dat materieel profiteert van de bijzondere bijstand	13
	• Mate waarin gericht bijstand is verstrekt aan bepaalde groepen, met name huishoudens met kinderen	13
	• Aantal gemeenten dat afspraken heeft gemaakt met voedselbanken	14
	• Verstrekte leenbijstand voor duurzame goederen	14
	• Percentage gezinnen met schulden dat succesvol kan worden geholpen met een aanbod	14
	• Ontwikkeling wachtlijsten	14
4) Bevorderen van ondernemerschap	Aantal gestarte ondernemers vanuit een WWB uitkering	17

Ambitie (1) Verminderen van het aantal mensen met een WWB uitkering

In het Bestuurlijk Akkoord is de afgesproken dat de VNG en SZW zich sterk maken voor het realiseren van een vermindering van het aantal mensen dat een beroep doet op de WWB. Ten opzichte van de MLT-raming uit 2007 is een vermindering afgesproken van 30.000 huishoudens/uitkeringen. Naar deze raming gemeten betekende dit een totale daling met 75.000 huishoudens/uitkeringen (WWB 65-min, waarvan 45.000 als conjunctureel effect en 30.000 door gemeentelijke inspanning).

De genoemde MLT-raming is als gevolg van de economische crisis voor de jaren 2009 tot en met 2011 echter niet meer als realistisch te beschouwen. Dit betekent dat niet langer kan worden vastgehouden aan de in 2007 verwachte conjuncturele daling van 45.000 huishoudens/uitkeringen. Wel houden de VNG en SZW de ambitie om het WWB-volume (65-min) met 30.000 huishoudens/uitkeringen te laten dalen ten opzichte van de conjunctuur. In deze tijden van

economische crisis zal het echter moeilijk zijn en veel inspanning kosten om deze doelstelling te halen.

Methode van monitoring en evaluatie

Voordat de economische crisis begon kon relatief eenvoudig gemeten worden hoe het WWB-volume zich ontwikkelde en welk aandeel hiervan het gevolg was van gemeentelijk beleid. De jaarlijkse WWB-realisatiecijfers en het WWB-volume ten tijde van het sluiten van het akkoord konden met elkaar vergeleken worden. Hieruit volgde de verandering van het WWB-volume die kon worden toegerekend aan het Bestuurlijk Akkoord.

Als gevolg van de economische crisis is de middellange-termijn-raming (MLT, CPB, 2007) waarop de afspraak uit het Bestuurlijk Akkoord is gebaseerd echter niet meer als realistisch te beschouwen voor de periode na de inzet van de crisis (na 2008): Anno 2007 werd voor de lange termijn een daling van het WWB-volume verwacht terwijl als gevolg van de economische crisis nu een stijging van het WWB-volume wordt verwacht.

Om recht te doen aan de inspanning van gemeenten om het WWB-volume terug te brengen moet nu ook rekening gehouden met de verslechterde conjuncturele omstandigheden. Het resultaat van de inspanning van gemeenten om het volume te doen dalen kan immers geheel teniet gedaan worden door een volumestijging als gevolg van de conjunctuur.

Om toch ten tijde van de gewijzigde economische omstandigheden een kwantitatieve uitwerking te geven worden in deze monitor vanaf 2009 de jaarlijkse realisatiecijfers vergeleken met jaarlijkse ramingen van het WWB-volume (en dus niet meer met de MLT-raming waarop de oorspronkelijke afspraak was gebaseerd). Deze jaarlijkse ramingen (die SZW ook gebruikt om het WWB-macrobudget vast te stellen) worden jaarlijks gecorrigeerd voor conjuncturele effecten. Daarnaast worden ook effecten van het rijksbeleid op het WWB-volume meegenomen.

Vergelijking van deze ramingen met de realisatiecijfers zoals het CBS die jaarlijks publiceert levert dan per jaar de volumereductie van de WWB als gevolg van gemeentelijk beleid op. In de volgende paragraaf is deze systematiek concreet uitgewerkt.

Cijfers

In tabel 1 zijn de cijfers van de eerste jaren (voor zover beschikbaar) gegeven daarnaast wordt in de tabel het bereikte resultaat per periode gegeven als het bereikte resultaat over de gehele periode vanaf het sluiten van het Bestuurlijk Akkoord (cumulatief resultaat).

In rij A1 is voor 2008 de oorspronkelijke MLT-raming van het CPB opgenomen. Als deze reeks vergeleken wordt met het gemiddelde WWB-volume van 2008 dan kan geconcludeerd worden dat gemeenten in de jaren tot en met 2008 een volumereductie van 9.000 huishoudens/uitkeringen boven de MLT-raming (CPB, 2007) hebben weten te realiseren. Dit is een forse daling waarmee gemeenten een aanzienlijke prestatie hebben geleverd om mensen vanuit de WWB aan het werk te krijgen.

Tabel 1

Jaar	2008 ¹	2009	2010	2011
<i>Volumes x1.000</i>				
A1. Raming WWB (65-min)	276 ²	273 ³	nnb	nnb
A2. Raming WIJ⁴	nvt	1	nnb	nnb
B1. Gerealiseerd volume WWB (65-min)⁵	267
B2. Gerealiseerd volume WIJ⁴	nvt
C. Bereikt resultaat (per periode)	9
D. Bereikt resultaat (cumulatief)	9

¹ Bij de monitoring van het jaar 2008 is ook nog een gedeelte van 2007 inbegrepen: Het Bestuurlijk Akkoord is eind mei 2007 gesloten.

² CPB (publicatie september 2007), MLT-ramingscijfers. (Jaargemiddelden)

³ SZW-raming (publicatie september 2009: SZW-begroting 2010). (Jaargemiddelden)

⁴ In de tabel zijn ook rijen voor de raming- en realisatiecijfers van de Wet Investeren in Jongeren (WIJ) opgenomen. In oktober 2009 is deze wet in werking getreden waarmee 18 tot 27 jarigen niet meer onder de WWB vallen maar onder de WIJ. Omdat de afspraak uit het Bestuurlijk Akkoord

oorspronkelijk gold voor WWB-ers van 18 tot 65 jarigen wordt het WIJ-volume ook in de monitor betrokken.

⁵ CBS, Bijstandsuitkeringen statistiek (jaargemiddelden).

In aanvulling op gegevens in de tabel kan ook vermeld worden dat de meest recente stand van de WWB 65-min ultimo oktober 2009 276.300 huishoudens/uitkeringen was. Het volume vertoont een stijgende trend. Op basis van een voorlopige raming wordt verwacht dat het jaargemiddelde voor 2009 rond de 270.000 uitkeringen zal uitkomen. Voor 2009 geeft dit een indicatie dat gemeenten ook in de sterk veranderde economische omstandigheden erin slagen het WWB-volume te beperken. Definitieve conclusies kunnen echter nog niet getrokken worden. In de volgende evaluatie zal over de realisatie van 2009 gerapporteerd worden.

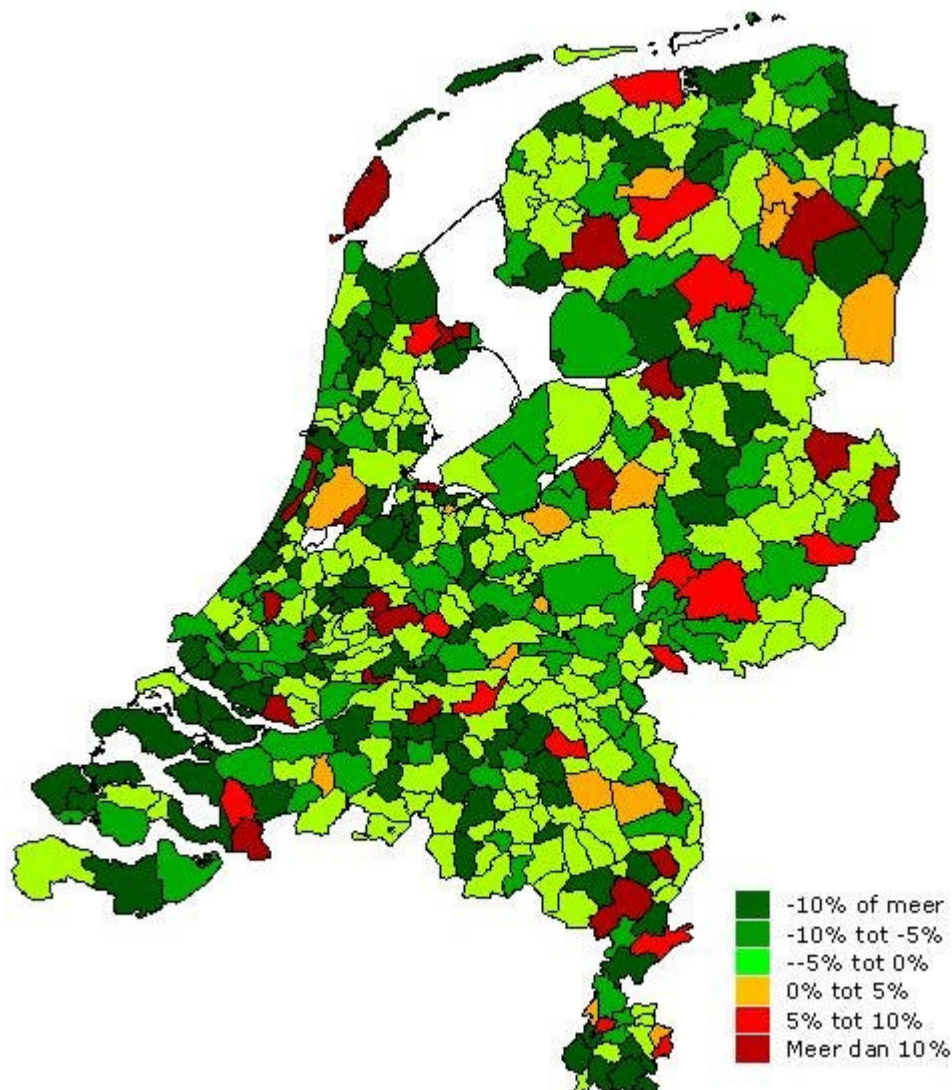
Overigens bestaat er ook een financiële prikkel voor gemeenten om zoveel mogelijk personen te laten uitstromen uit de WWB. Gemeenten die het beter doen dan op basis van conjunctuur verwacht mag worden, mogen op basis van afspraken uit het Bestuurlijk Akkoord het uitgespaarde deel van het Inkomensdeel WWB-budget houden. Gemeenten die het minder goed doen dan op basis van conjunctuur verwacht mag worden, moeten het op het Inkomensdeel ontstane tekort zelf bijleggen. Aan dit principe wordt niets afgedaan. Gemeenten zullen onverminderd inzet tonen.

Conclusie

In het voorgaande is reeds geconcludeerd dat gemeenten in de periode tot en met 2008 een aanzienlijke prestatie hebben geleverd. De komende jaren zullen gemeenten echter meer te maken krijgen met de gevolgen van de economische crisis waardoor het moeilijker zal worden om de harde doelstelling van een WWB-volumereductie van 30.000 uitkeringen te halen. De inzet zal echter blijven om zoveel mogelijk mensen vanuit de bijstand te laten participeren in de samenleving.

Cijfers per gemeente

Er zijn ook WWB-volumecijfers per gemeente beschikbaar. Op de website www.waarstaatjegemeente.nl kunnen deze cijfers voor afzonderlijke gemeenten met elkaar vergeleken worden.

Bron: Monitor Divosa, op basis van informatie Ministerie van SZW

Toelichting: Per gemeente is de ontwikkeling van de bijstand berekend door de absolute bijstandscijfers van december 2007 en december 2008 met elkaar te vergelijken.

Meedoen in Arnhemse krachtwijken

Ruim een jaar geleden is de gemeente Arnhem in samenwerking met UWV Werkbedrijf het project 'Meedoen dat doe je zelf!' gestart. Een experiment met participatiecoaches die al doende een methodiek ontwikkelen voor het activeren van mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt. Doel van de inzet van de participatiecoach is om bewoners te stimuleren om actief mee te doen in de maatschappij en waar mogelijk aan het werk te gaan. De participatiecoaches zijn in vijf Arnhemse wijken actief.

Hoe werkt het

De participatiecoach komt bij de bewoner thuis op bezoek en gaat met hem/haar in gesprek. In eerste instantie gaat het om kennis maken en vertrouwen winnen; vervolgens om samen met de bewoner de situatie van nu helder te krijgen. Daarna kan naar de toekomst gekeken worden: wat willen mensen, wat kunnen zij en vooral hoe kunnen ze dat bereiken? De coach helpt om helder te krijgen wat iemands kwaliteiten en mogelijkheden zijn en wat mogelijke belemmeringen en angsten zijn. Begeleid door de participatiecoach gaat de bewoner zelf zijn

persoonlijk ontwikkelplan (POP) maken richting participatie of werk. Hierin staan de doelen voor de toekomst en de stappen die iemand hiervoor wil zetten. De coach ondersteunt bij het nemen van die stappen door bijvoorbeeld mee te gaan naar afspraken en aan te moedigen. Daarnaast werken zij nauw samen met belangrijke organisaties in de wijk en de stad, waardoor ze goed op de hoogte zijn van alle mogelijkheden en initiatieven.

Empowerment

De belangrijkste grondslag van de werkwijze van de participatiecoaches is *empowerment*, iemand in zijn kracht zetten. Daarnaast wordt aangesloten bij de leefwereld van de bewoner; de vraag van de bewoner staat centraal in het traject. De participatiecoaches gaan blanco in gesprek en luisteren echt naar het verhaal. Dat werkt, zo blijkt uit de verhalen van een aantal gecoachte bewoners.

Klanten aan het woord

Aaron: 51 jaar, 6 jaar WWB, is in april begonnen aan een leerwerktraject voor seniorenadviseur.

Eind vorig jaar werd Aaron via via op het participatieproject geattendeerd. Hij was direct enthousiast. 'Ik heb zelf gebeld om te vragen of ik mee mocht doen. Dat voelde direct al goed. Een stap die uit een mens zelf komt is veel krachtiger dan iets wat je wordt opgelegd. Het feit dat daar ruimte voor is, is de eerste winst. Daarnaast de ruimte om zelf en in je eigen tempo uit te zoeken wat bij je past. Ik had de goede wil en ook wel de kwaliteiten, maar miste nog de juiste ingang om hiermee aan de slag te gaan. Die vond ik bij dit project.'

Voor Aaron is de manier van werken van de participatiecoach heel logisch. Hij gelooft dat je met een vraaggerichte aanpak uiteindelijk veel meer bereikt en op die manier ook geld kunt besparen. 'Deze aanpak werkt! Ik gun iedereen zo'n coach. Het is echt mijn geluk geweest dat ik de kans kreeg om heel duidelijk te ontdekken wat bij me past. Tijd en rust zijn hierin cruciaal. Ik had vorig jaar niet gedacht dat ik dit nu allemaal zou doen, dat het zo snel zou gaan. Toch is het me gelukt.'

Hassan: 47 jaar, 11 jaar WWB, is in augustus gestart als zelfstandig ondernemer.

'Mijn Nederlands is niet goed en dat was een probleem bij sollicitaties. Mensen keken niet verder dan de taal en zagen alleen wat niet kon.' Via zijn casemanager kwam Hassan in contact met een participatiecoach. 'In de gesprekken met mijn participatiecoach werd er juist gekeken naar wat er wél kon en naar waar ik goed in ben. Ik had al heel lang het idee om een eigen levensmiddelenzaak te beginnen, maar tot de gesprekken met de coach had ik nooit gedacht dat het ook zou lukken.'

Inmiddels is Hassans winkel al ruim twee maanden open. 'Het is hard werken, maar dat maakt niet uit. Ik ben gewoon blij dat we niet meer afhankelijk zijn van de uitkering. Nu bouwen we iets op voor de toekomst.'

Katja: 41 jaar, 6,5 jaar WWB, heeft sinds 1 april een baan als activeringsmedewerker.

Katja heeft nu een jaar begeleiding van een participatiecoach. Samen hebben ze kortgeleden teruggekeken op de afgelopen periode. 'In mijn POP had ik drie doelen omschreven: mijn taal verbeteren, een eigen woning vinden en betaald werk. Inmiddels heb ik al die doelen behaald en daar ben ik trots op! Maar daarnaast heb ik nog veel meer geleerd, mede dankzij mijn coach. Ik weet nu beter wat de regels zijn binnen de gemeente en waar ik recht op heb. Nu ik aan het werk ben, kom ik soms dingen tegen die ik lastig vind: omgaan en samenwerken met collega's, discussiëren, iemand ergens van overtuigen. Deze situaties bespreek ik met mijn coach, waardoor ik er minder moeite mee heb.'

Hoe gaat het verder

De inspirerende werkwijze van de participatiecoaches en het enthousiasme en de succesverhalen van bewoners hebben ertoe bijgedragen dat de gemeente Arnhem onlangs heeft besloten om voor onbepaalde tijd door te gaan met de participatiecoaches. Ook de samenwerking met het UWV is succesvol gebleken en wordt gecontinueerd.

De komende tijd gaat het team ook aan de slag met het beschrijven van de methodiek en het verder vormgeven van het team. Voor meer informatie kijk op www.arnhem.nl/participatieprojecten.

Borgen/verankeren programmatisch handhaven

Voor het verankeren en borgen van het zogenoemde Programmatisch Handhaven in de gemeentelijke beleids- en uitvoeringspraktijk (2007-2010) is in september 2007 éénmalig in totaal € 36 miljoen extra toegevoegd aan het Gemeentefonds voor de programmaperiode van vier jaar. Met de extra middelen wordt primair beoogd de implementatie van het Programmatisch Handhaven in de gemeentelijke beleidscyclus te bevorderen.

Hieronder staan enkele cijfers met betrekking tot de fraudebestrijding.

Indicator		2007	2008
Het geconstateerd fraudebedrag (A) afgezet tegen de uitgaven inkomensdeel WWB	Totaalbedrag geconstateerde fraude (A)	122,4 mln	110,9 mln
	Uitgaven inkomensdeel WWB (B)	4.085 mln	3.965 mln
	Percentage A t.o.v. B	3,0%	2,8%
Het fraudebedrag per geconstateerd fraudegeval (C)	Totaalbedrag geconstateerde fraude (A)	122,4 mln	110,9 mln
	Totaal aantal geconstateerde fraudegevallen (C)	32.520	29.180
	Gemiddeld fraudebedrag	€ 3.765	€ 3.800

Om inzicht te verkrijgen in de mate waarin het Programmatisch Handhaven is verankerd is mede in het kader van het Bestuurlijk Akkoord een kwalitatief onderzoek uitgevoerd, waarvan de bevindingen in het rapport "Doorgroeien: onderzoek naar borging en verankering van Handhaven in de WWB" zijn weergegeven. Daaruit is onder meer gebleken dat er zich een verschuiving aftekent van handhaven als afzonderlijk thema naar handhaving als onderdeel van re-integratie, participatie en armoedebeleid. Ook bleek dat algemene doelen van handhavingsbeleid nog weinig vertaald worden in haalbare en meetbare doelen en concrete prestatie-indicatoren.

In de Integrale Rapportage Handhaving 2008, die op 3 september 2009 aan de Tweede Kamer is aangeboden³, is toegelicht hoe aan de inzichten een gevolg wordt gegeven. De uitkomsten van het rapport 'Doorgroeien' bieden ingrediënten om de borging en verankering van handhaving bij gemeenten verder te verbeteren. De aanbevelingen uit het rapport zullen worden vertaald naar een zogenaamde 'actiegerichte handhavingsagenda'. Dit is een actieagenda waarmee gemeenten zelf concreet aan de slag kunnen om hun eigen handhaving beter te borgen en te verankeren. Hierbij zal ook een verbinding worden gemaakt met re-integratie, participatie en armoedebeleid. Onder meer via regionale bijeenkomsten zal de agenda worden verspreid.

Het voornemen is om een vervolgonderzoek te starten naar het verankeren van Programmatisch Handhaven en om over de uitkomsten te rapporteren in de volgende evaluatie Bestuurlijk Akkoord.

³ Kamerstukken II, 2009/2010, 17050, nr. 392

Ambitie (2) Activeren van niet-uitkeringsgerechtigden

In Nederland bevindt zich veel arbeidspotentieel in de zogenaamde stille reserve: mensen zonder werk en zonder uitkering. Daarom spraken SZW en VNG in het Bestuurlijk Akkoord af om uit deze groep 25.000 personen naar werk of maatschappelijke participatie toe te lieden. In 2008 is dit aantal opgehoogd naar 35.000 personen. Hieronder staan de cijfers per 2008 vermeld en worden deze vergeleken met de beginsituatie in 2007.

Indicator	2007 ⁴	2008
Aantal niet-uitkeringsgerechtigden dat aan het begin van het jaar via een lopend re-integratietraject maatschappelijk participeert	14.120	9.910
Aantal niet-uitkeringsgerechtigden dat via het starten van een re-integratietraject maatschappelijk participeert	3.410	4.140
Aantal niet-uitkeringsgerechtigden dat na het volgen van een re-integratietraject is uitgestroomd naar werk	2.070	1.680

Bron: CBS

Conclusie

Het belang van de ambitie in het Bestuurlijk Akkoord ten aanzien van de participatie van niet-uitkeringsgerechtigden (tot en met 2011 35.000 niet-uitkeringsgerechtigden aan het werk of maatschappelijke participatie helpen) blijft onverminderd actueel. De cijfers van het CBS over 2008 laten zien dat de inspanningen vruchten beginnen af te werpen. Van de meer dan 15.000 geactiveerde niet-uitkeringsgerechtigden die in een re-integratietraject zitten in 2008, zijn er 1680 uitgestroomd naar werk en ruim 4100 zijn via het starten van een re-integratietraject maatschappelijk actief. Wel is enige nuancering op zijn plaats ten aanzien van de gepresenteerde cijfers over de mensen die in een traject zitten. Afhankelijk van de duur en de inhoud van de trajecten kunnen niet-uitkeringsgerechtigden die in 2007 begonnen zijn aan een traject, óók in 2008 meegeteld worden.

Ten aanzien van de verwachtingen voor 2009 is op voorhand enige tempering op zijn plaats, gezien de economische recessie en de opgelopen werkloosheid. SZW zal samen met de VNG gemeenten actief blijven stimuleren om de doelstelling in het Bestuurlijk Akkoord t.a.v. niet-uitkeringsgerechtigden te behalen.

Toelichting

Maatschappelijke participatie kan op dit moment alleen worden gevolgd aan de hand van de in deze periode gestarte re-integratietrajecten. Het begrip re-integratietraject is in de bestaande CBS telling ruim gedefinieerd: 'sociale activering' valt er bijvoorbeeld ook onder. Drie opmerkingen bij deze cijfers:

- In de eerste plaats is bekend dat 'maatschappelijke participatie' van niet-uitkeringsgerechtigden meer omvat dan met de huidige telling wordt gedekt. Een voorbeeld daarvan is het verrichten van vrijwilligerswerk. Om komende jaren een meer omvattende meting van maatschappelijke participatie mogelijk te maken hebben SZW, VNG en een aantal gemeenten goed nagedacht over een meer gedifferentieerde gegevensvraag bij gemeenten. De CBS statistiek is door het ministerie aangepast en wordt in deze vorm per 1 juli 2009 toegepast.
- Ten tweede is het zo dat in de meting alleen die niet-uitkeringsgerechtigden zijn opgenomen die staan ingeschreven bij UWV werkbedrijf (voorheen CWI). Mensen die op initiatief van de gemeente, maar zonder inschrijving bij UWV Werkbedrijf, werk vinden worden niet meegenomen in de cijfers. Het is belangrijk dat gemeenten ook deze inspanningen registreren, ook al gaat het bijvoorbeeld om slechts een 'stimuleringsgesprek'. Inspanningen zijn op deze wijze via de CBS telling landelijk waarneembaar te maken. Dat is nodig om de betreffende inspanningen ook in relatie tot de bovengenoemde ambitie te laten meetellen.
- Ten slotte merken wij op dat in bovenstaande cijfers ook de (kleine aantallen) ANW uitkeringen zijn meegeteld. Het is technisch nog niet mogelijk een onderscheid in de cijfers aan te brengen.

⁴ De cijfers uit 2007 wijken licht af van de cijfers die in de nulmeting zijn gepresenteerd omdat enkele bijstellingen hebben plaatsgevonden.

Ambitie (3) Armoedebestrijding en terugdringen van aantal huishoudens met schulden

Het leven in armoede en het hebben van problematische schulden vormen vaak een knelpunt bij maatschappelijke of arbeidsparticipatie. Daarom zijn armoedebestrijding en het terugdringen van schulden een belangrijk onderdeel van het Bestuurlijk Akkoord. Hieronder staan de cijfers per 2008 beschreven en worden deze vergeleken met de uitgangssituatie per 2007.

3.1 Bereik langdurigheidstoeslag

Vanaf 2009 is een heel nieuwe situatie ontstaan. Gemeenten zijn vanaf dat moment zelf verantwoordelijk voor de invulling van de kerncriteria 'langdurig' en 'laag inkomen', alsmede voor de hoogte van de langdurigheidstoeslag.

Indicator	2007	2008
A. Het aantal ontvangers langdurigheidstoeslag	105.100	111.100
B. Het aantal huishoudens met een uitkeringsduur van 5 jaar of langer, peildatum 31-12-jaar voorafgaand	131.095	127.110
Bereik langdurigheidstoeslag (A t.o.v. B)	80,2%	87,4

3.2 Bereik bijzondere bijstand

Bijzondere bijstand is deel van het armoedebeleid van gemeenten. Daartoe behoren ook kwijtschelding van gemeentelijke heffingen, minima kortingspassen en collectieve ziektekostenverzekeringen voor minima.

Indicator	2007	2008
A. Het aantal huishoudens dat bijzondere bijstand heeft ontvangen	273.300	280.200
B. Het aantal huishoudens met een laag inkomen	712.000	677.000
Bereik bijzondere bijstand (A t.o.v. B)	38,4%	41,4%

3.3 Aantal kinderen dat materieel profiteert van de bijzondere bijstand

Bij armoedebestrijding zijn huishoudens met kinderen een prioritaire doelgroep.

Indicator	2007	2008
Aantal kinderen dat materieel profiteert van de bijzondere bijstand	167.200	167.900
Aantal minderjarige kinderen in huishoudens beneden 120 % sociaal minimum	397.000	368.000

3.4 Mate waarin gericht ondersteuning is verstrekt aan bepaalde groepen, met name huishoudens met kinderen

Gegevens hierover zijn niet beschikbaar. Wel zullen die via het kinderconvenant 'Kinderen doen mee' worden verkregen. Om praktische redenen is het in het kader van dit traject, en niet in het kader van het Bestuurlijk Akkoord, dat over dit onderwerp zal worden gerapporteerd.

Gemeenten die een convenant hebben afgesloten hebben laten zien op lokaal niveau voornamelijk de samenwerking te hebben opgezocht met diverse intermediairs om zo de kinderen in arme gezinnen beter te bereiken en te ondersteunen. Het jeugdsportfonds, jeugdcultuurfonds en St. Leergeld zijn hierbij de meest genoemde organisaties waarmee gemeenten samenwerken. Daarnaast is in het kader van 'Kinderen doen mee!' is er een landelijke nulmeting van het aantal kinderen dat om financiële redenen niet participeert uitgevoerd door het SCP. Hierbij gaat het om een omvangrijk onderzoek waarbij circa 2000 gezinnen zijn bevroegd. De resultaten hiervan zijn in mei 2009 beschikbaar gekomen. De Tweede Kamer is hierover per brief van op de hoogte gesteld⁵. Een vervolgmeting zal in 2011 door het SCP gepresenteerd worden.

Naast deze metingen is, samen met de minister van Jeugd & Gezin, aan het SCP gevraagd een tweetal inhoudelijke onderzoeken voor te bereiden. Uit deze onderzoeken zal nadere informatie komen over de omvang, redenen en ook de langetermijneffecten van armoede onder kinderen. Deze inzichten kunnen mogelijk leiden tot nieuwe acties.

⁵ Kamerstuk 2008-2009, 24515, nr. 150

3.5 Aantal gemeenten dat afspraken heeft gemaakt met voedselbanken

In het kader van de nulmeting Bestuurlijk Akkoord is in 2008 een quick-scan Voedselbanken 2008 uitgevoerd. De Tweede Kamer is hierover geïnformeerd. Voorzien is dat in 2010 een vervolg hierop zal plaatsvinden. Over de uitkomsten hiervan zal in elk geval in de evaluatieronde Bestuurlijk Akkoord 2010 worden gerapporteerd.

3.6 Verstrekte leenbijstand voor duurzame gebruiksgoederen

De algemene afspraak is om leenbijstand zo veel mogelijk terug te dringen.

Indicator	2007	2008
A. Uitgaven leenbijstand	23,5 mln	28,6 mln
B. Totale uitgaven bijzondere bijstand	193,9 mln	230 mln
Leenbijstand t.o.v. totaal bijzondere bijstand (A t.o.v. B)	11,9%	12,4%

Het is niet precies duidelijk waarom het percentage leenbijstand t.o.v. de totale verstrekte bijzondere bijstand voor duurzame gebruiksgoederen in 2008 vergeleken met 2007, is opgelopen. De huidige economische crisis en het "generaal pardon" zouden mogelijk oorzaken kunnen zijn voor de toename van de uitgaven van leenbijstand voor duurzame gebruiksgoederen. Het is aan het college van B&W om aan de hand van de concrete individuele situatie te beoordelen of en zo ja in welke vorm, de bijzondere bijstand wordt verstrekt. Het beoordelen van een aanvraag voor bijzondere bijstand vraagt om maatwerk van de gemeente. De WWB schrijft de gemeenten terecht niet voor wanneer de bijzondere bijstand al dan niet als lening dient te worden verstrekt. Gemeenten zijn opgeroepen om terughoudend om te gaan met het verstrekken van bijzondere bijstand als lening. SZW en VNG blijven dit volgen en onder de aandacht bij de gemeenten houden.

3.7 Percentage huishoudens met schulden dat succesvol kan worden geholpen met een aanbod

In het Bestuurlijk akkoord hebben SZW en VNG afgesproken om in kaart te brengen op welke wijze de effectiviteit en de kwaliteit van gemeentelijke schuldhulpverlening kan worden vergroot. Omdat er geen landelijke cijfers beschikbaar waren die de stand van zaken weergaven, is het onderzoek 'Schulden? De gemeente helpt!' uitgevoerd en op 15 september 2008 naar de Tweede Kamer gezonden⁶. In deze brief is gerapporteerd over de uitkomsten van dit onderzoek en heeft het kabinet een standpunt ingenomen over de wijze waarop de effectiviteit van de gemeentelijke schuldhulpverlening verbeterd kan worden. Het onderzoek 'Schulden? De gemeente helpt!' is een belangrijke aanleiding geweest om schuldhulpverlening tot een wettelijke taak van gemeenten te maken. Het wetsvoorstel dat daartoe strekt zal binnenkort bij de Staten Generaal worden ingediend. Doel is om alle gemeenten dezelfde verplichtingen op te leggen zoals een maximale wachttijd, brede toegankelijkheid en een integrale aanpak. Veel gemeenten investeerden de afgelopen jaren al aanzienlijk in goede schuldhulpverlening en presteren al voor een belangrijk deel op het toekomstig niveau.

SZW blijft de ontwikkelingen op het terrein van schuldhulpverlening monitoren. De Tweede Kamer heeft in het afgelopen jaar diverse onderzoeken ontvangen (zoals de monitor Betalingsachterstanden 2008 en 2009 en het onderzoek Huishoudens in de rode cijfers van oktober 2009)⁷. Ook wordt het effect van de extra maatregelen schuldhulpverlening in verband met de economische crisis gemonitord (zie ook hoofdstuk 3B).

3.8 Ontwikkeling wachttijden

Uit het onderzoek 'Schulden? De gemeente helpt!' bleek dat de gemiddelde wachttijd voor schuldhulpverlening ten tijde van het onderzoek 4 weken bedroeg. Op 5 november 2009 is de Tweede Kamer geïnformeerd over de wachttijden⁸. Door de extra toeloop naar de schuldhulpverlening als gevolg van de economische crisis lukt het op dit moment niet alle gemeenten om de wachttijd van maximaal 4 weken in de praktijk te realiseren. SZW en VNG vinden het van groot belang dat gemeenten nu alles op alles zetten om de wachttijd terug te brengen naar het beoogde niveau van 4 weken. In het eerste kwartaal van 2010 zal de Tweede Kamer worden geïnformeerd over de uitkomsten van een quick scan naar de wachttijden. Eind 2010 en eind 2011 zal de Tweede Kamer opnieuw geïnformeerd worden over de dan bestaande wachttijden.

⁶ Kamerstukken II 2007/2008, 24515, nr. 140

⁷ Kamerstukken II 2008/2009, 24515, nr. 143 en Kamerstukken II 2009/2010, nr. 161 en 171

⁸ Kamerstukken II 2009/2010, 24515, nr. 169

Conclusie

Uit bovenstaande cijfers blijkt dat er op het terrein van armoedebestrijding belangrijke vooruitgang te zien is. Zo is het bereik van de langdurigheidstoelage en van de bijzondere bijstand toegenomen. Ook profiteren materieel meer kinderen van de bijzondere bijstand. Alleen het doel om het verstrekken van leenbijstand terug te dringen laat nog geen vooruitgang zien. SZW en VNG blijven gemeenten attenderen op het belang van dit onderwerp.

Het bovenstaande beeld is positief. SZW en VNG blijven stimuleren dat gemeenten zich inzetten voor het bestrijden van armoede en het terugdringen van schulden. Dit blijft belangrijk om drempels voor arbeidsparticipatie weg te nemen. De crisis is een extra reden om op de ingeslagen weg door te gaan. Recent zijn nieuwe maatregelen aangekondigd (zie de hierboven genoemde recente brieven aan de Tweede Kamer).

Week tegen Armoede 2009 in Delft: elke Delftenaar telt

Armoede bestaat. Ook in Delft. De gemeente en ongeveer zeventig bedrijven, instellingen en vrijwilligersorganisaties erkennen dit en hebben een Pact gesloten om armoede in Delft tegen te gaan.

Voor de omschrijving van armoede sluiten ze aan bij de brede definitie zoals geformuleerd door StimulanSZ in de publicatie 'Gemeentelijk Armoedebeleid' (SGB0/StimulanSZ, 2005): "Armoede is een complex verschijnsel met veelal samenhangende dimensies (inkomen, maatschappelijke participatie, opleidingsniveau, gezondheid, zelfredzaamheid, wonen en leefomgeving), waarin het toekomstperspectief een belangrijk onderscheidend kenmerk is, vooral in situaties waarin niet of nauwelijks uitzicht is op werk of verandering van leefsituatie. Armoede in deze brede betekenis is sociale uitsluiting".

Delft doet daar een schepje bovenop. Wethouder Saskia Bolten (Arbeidsmarkt, Inkomen en Emancipatie): *"Wij zien bestrijding of het verkleinen van armoede breder dan het alleen verstrekken van een financiële tegemoetkoming. Armoede betekent vooral dat ergens blokkades bestaan voor participatie. Blokkades voor sociale contacten bijvoorbeeld, of voor het kunnen lezen, schrijven en rekenen, het hebben van werk of voldoende inkomen, of voor deelname aan sport, cultuur of schoolexcursies.*

De gemeente en de Pact-partners kiezen naast de gebruikelijke regelingen, voor onorthodoxe manieren om belemmeringen weg te nemen. Delft laat het er niet bij zitten. In de jaarlijkse Week tegen Armoede hebben inwoners, ondernemers, bestuurders, beleidsmakers, hulpverleners en vrijwilligers uitgewisseld wat ze doen en wat ze van elkaar nodig hebben om het Delftse Pact tot een succes te maken."

De Week tegen Armoede in Delft is een week vol bijeenkomsten voor mensen uit de doelgroep, workshops met interessante sprekers voor Pact-partners en andere belangstellenden en uitdagende activiteiten voor iedereen. De week blijkt een belangrijk middel om het netwerk te verstevigen en uit te breiden. Het draagt eraan bij dat de ondertekening van het Pact meer is dan een vrijblijvende handtekening.

Pact-ondertekenaars hebben elkaar door de inmiddels jaarlijks terugkerende weken leren kennen en spreken elkaar als partner aan op benodigde expertise. Zij lossen belemmeringen op en zetten gezamenlijk de schouders onder projecten tegen armoede.

Dit jaar was het motto van de Week tegen Armoede: "Elke Delftenaar telt" en de activiteiten stonden in het teken van "empowerment". Saskia Bolten: *"Daarbij zijn al onze regelingen ingezet, van de Delftpas (die als participatiepas voor iedereen te koop is) tot en met de in 1 aanvraag gecombineerde sport-, cultuur- en schoolkostenregeling (voor mensen met een inkomen tot 130% van het minimum). Maar ook de re-integratiemogelijkheden voor mensen met of zonder een uitkering en faciliteiten voor startende ondernemers. Gemeente en partners hebben de Week ingezet op kansen die mensen voor zichzelf, vrienden of cliënten kunnen grijpen. Want elke Delftenaar telt,"* aldus Bolten.

De Week tegen Armoede telde in 2009 meer dan 50 activiteiten, zowel overdag als 's avonds. Zoals natuurlijk spreekuren en budgetlessen, maar ook een stadswandeling over armoede anno 1850, de film The Reader, een scholingsmarkt met Leontien van Moorsel als special guest. De Week werd goed bezocht, zowel door beleidsmakers als publiek. Met als hoogtepunt de Delftse Duitendag op zaterdag, waar meer dan 4000 mensen op afkwamen.

Het Tilburgs model: laagdrempelig, goed klantbeeld en nadruk op eigen verantwoordelijkheid

'Iedereen kan met vragen over zijn of haar financiële huishouding elke werkdag zonder afspraak bij ons binnen lopen.' Aan het woord is Joke de Kock, manager schuldhulpverlening bij de gemeente Tilburg. Haar gemeente levert goede prestaties op het terrein van de schuldhulpverlening. 'Jaarlijks melden zich 2500 huishoudens aan met financiële vragen. Hiervan kunnen 600 vragen direct afgehandeld worden met informatie of advies waarna mensen zelfstandig verder kunnen. Voor de andere 1900 start een traject. Het binnen kunnen lopen zonder afspraak of formulieren maakt dat we een laagdrempelige organisatie zijn, waar een preventieve werking van uitgaat. De informatievragen zijn onder andere gericht op een komende terugval van het inkomen, de zorg over het uitgavenpatroon van kinderen, hoe een regeling te treffen voor een belastingaanslag. Financiële problemen komen zelden alleen, vaak zijn ze gerelateerd aan andere problematiek, zoals een afgebroken opleiding, slechte positie op de arbeidsmarkt, gezondheidsproblemen, relatiebreuk, opvoedingsproblematiek, verslavings- of psychische problematiek. Deze klanten kunnen we het beste helpen in samenwerking met collega's in de keten, zoals maatschappelijk werk en overige instanties. Van de oorspronkelijk 2500 meldingen is voor slechts 400 meldingen een daadwerkelijk schuldregelingstraject nodig waarbij we schuldeisers vragen om met minder dan 100% terugbetaling genoeg te nemen. Met goed onderbouwde voorstellen realiseren we dat klanten na 3 jaar schuldenvrij zijn, de schuldeisers geven dan kwijting voor het restantbedrag.'

De Kock geeft aan dat een doordachte visie op wat je wilt bereiken belangrijk is. Sleutelwoorden zijn wat haar betreft zelfredzaamheid en klantbeeld. 'In welke positie een aanvrager ook zit: rode draad is voor ons om zoveel mogelijk verantwoordelijkheid bij de klant zelf neer te leggen en deze daarin te begeleiden en te trainen. Daarmee richt je je immers op de oorzaak: waarom is iemand financieel niet zelfredzaam? En niet op het gevolg: het ontstaan van problematische schulden. Financieel technisch iets oplossen zonder aan de onderliggende oorzaak te werken, heeft geen enkele zin. Na enkele maanden is de klant weer opnieuw in de financiële problemen. Veel liever een budgetcursus en budgetbegeleiding dan budgetbeheer. Bij budgetbeheer neemt je de klant de autonomie en verantwoordelijkheid uit handen, terwijl veel klanten met goede begeleiding zelf de regie kunnen én willen nemen over hun financiën.' Om inzicht te krijgen in welke verantwoordelijkheid iemand aankan en welke aanpalende problemen iemand met zich meedraagt is een goed klantbeeld essentieel. Waar liggen de kansen, waar de valkuilen, wie is je klant? De Kock betoogt: 'Wij investeren veel in het begin van het traject, we willen de klant écht kennen en leggen een vertrouwensbasis. We merken dat dit later veel oplevert. Soms voeren we wel tien tot vijftien gesprekken. Niet alleen met de klant zelf, maar ook altijd met diens partner. Indien nodig betrekken we er ook inwonende volwassen kinderen bij of andere belangrijke personen voor de klant.'

Bovengenoemde aanpak heeft de gemeente Tilburg veel opgeleverd. 'Wij evalueren onze werkwijze periodiek met alle relevante organisaties. Denk daarbij aan de rechtbank, de woningcorporaties, de ketenpartners in de zorg en de schuldeisers. Voor dit accountoverleg heb ik speciaal iemand verantwoordelijk gemaakt'. Het resultaat is een positief imago bij de politiek en bij schuldeisers (85% van de regelingen slaagt). De Kock besluit: 'Schuldeisers weten waar ze aan toe zijn en werken daarom graag met ons samen. De lokale bestuurders weten hoe belangrijk schuldhulpverlening is en dat ze op aansprekende resultaten kunnen rekenen. Samen geven ze ons als schuldhulpverlening de ruimte om deze aanpak steeds verder uit te werken en daarmee de resultaten nog meer te verbeteren. Ik ben blij met en trots op deze positie'.

Ambitie (4) Bevorderen van ondernemerschap

Bevorderen van ondernemerschap is belangrijk. Het midden- en kleinbedrijf biedt relatief veel werkgelegenheid en is daarnaast op wijkniveau vaak een maatschappelijk bindende factor. Daarnaast biedt ondernemerschap voor sommige mensen een uitgelezen mogelijkheid om uit te stromen uit een uitkering richting duurzame zelfredzaamheid. In het Bestuurlijk Akkoord is daarom afgesproken dat de VNG en SZW ondernemerschap zullen stimuleren, juist ook bij kwetsbare groepen. Aandachtspunt hierbij is wel dat het stimuleren van ondernemerschap op een selectieve en zorgvuldige manier gebeurt. De poortwachtersfunctie van gemeenten is hierbij essentieel, alsmede de begeleiding en coaching van aspirant-ondernemers voor en na de start van de onderneming.

Indicator	2007	2008
Aantal gestarte ondernemers vanuit de WWB	1.830	1.780

Uit bovenstaande gegevens van het CBS blijkt dat er in 2008 1780 mensen vanuit de WWB zijn gestart. Vergeleken met het jaar hiervoor is dit een geringe afname. Hierbij dient echter aangetekend te worden dat de cijfers geen compleet beeld geven van het aantal gestarte ondernemers uit de uitkering. In vijf regio's (Rotterdam, Tilburg, Hengelo, Friesland en Flevoland) van Nederland is door SZW namelijk een pilot gestart, waarbij mensen onder borgstelling van de overheid niet een krediet van de gemeente, maar van de bank ontvangen. Deze gegevens zijn niet in bovengenoemde getallen opgenomen. Wanneer ook deze in aanmerking worden genomen⁹, komen de aantallen als volgt uit:

Indicator	2007	2008
Aantal gestarte ondernemers vanuit de WWB	1845	1845

Conclusie

Vergeleken met het jaar daarvoor is in 2008 het aantal starters gelijk gebleven. Mogelijk dat hierbij de invloed van de economische crisis een rol heeft gespeeld. Sommige uitkeringsgerechtigde aspirant-ondernemers zullen voorzichtiger zijn geworden m.b.t. het starten van een onderneming. Ook gemeenten zijn mogelijk selectiever geworden met het begeleiden van mensen richting ondernemerschap, omdat de kansen op succes vanwege de crisis als kleiner worden beoordeeld. Al met al is het positief dat de aantallen, ondanks de crisis, gelijk zijn gebleven.

Toelichting

SZW vindt het belangrijk dat ondernemerschap onder uitkeringsgerechtigden met de vereiste ondernemerskwaliteiten en een goed ondernemingsplan wordt gestimuleerd. Ook ten tijde van crisis zullen er voor sommige mensen nog volop kansen bestaan. Het Besluit Bijstandsverlening Zelfstandigen (BBZ 2004) biedt hier de mogelijkheden voor. Daarnaast hebben gemeenten, in de vorm van het Participatiebudget, additionele mogelijkheden om ondernemerschap in de regio te stimuleren. SZW stimuleert ondernemerschap hiernaast door de mogelijkheden hiertoe in haar communicatiecampagnes uit te dragen. Tevens zijn naar aanleiding van de motie (nr. 198) van Van Gent wethouders van de 30 werkplein plus- vestigingen geïnformeerd over de mogelijkheden om, in het kader van de aanpak van jeugdwerkloosheid, ondernemerschap ook onder jongeren te stimuleren.

Tenslotte zijn SZW (tijdelijke SZW-borgstellingsregeling ondernemers 2009-2010) en EZ op het terrein van microfinanciering twee pilots gestart. Het doel hiervan is om te bezien op welke manier kredieten het beste aan starters kunnen worden aangeboden. Hierbij worden zowel uitkeringsgerechtigden als niet-uitkeringsgerechtigden betrokken. In de pilot van SZW wordt kredietverstrekking door banken onder borgstelling van de overheid getest. Gemeenten blijven verantwoordelijk voor de screening en begeleiding van klanten. Bij de EZ pilot wordt een vorm van fondsfinanciering getest. Hierbij screent een organisatie (genaamd Qredits) de klanten zelf en verstrekt en beheert het de leningen. Mede op basis van deze pilots zal eind 2010 worden bezien hoe ondernemerschap in zijn algemeenheid en meer specifiek vanuit de uitkeringssituatie zo goed mogelijk kan worden gestimuleerd.

⁹ Gebaseerd op melding kredietovereenkomst bij Senter Novem (uitvoerder tijdelijke SZW-borgstellingsregeling ondernemers 2009-2010).

Praktijkvoorbeeld: Stimuleren van ondernemerschap

Veel gemeenten stimuleren ondernemerschap bij met name kwetsbare groepen. Dat doen zij op diverse manieren. In het algemeen kunnen als ondersteuningswijzen genoemd worden: voorlichting, coaching, opstarten van bedrijven en facilitaire ondersteuning.

- De gemeente Venlo heeft via een landelijke organisatie een klankbordgroep, met oud-zelfstandigen (onder andere bankiers en accountants) die diverse disciplines verenigen, in huis gehaald. Deze groep geeft gevestigde ondernemers en starters informatie en individueel advies. Het advies is gratis. De gemeente subsidieert de klankbordgroep. De klankbordgroep is op het Werkplein Venlo aanwezig.
- De kredietbank van de gemeente Emmen verstrekt microsubsidies aan ondernemers.
- De Regionale Organisatie Zelfstandigen (ROZ) Twente (een samenwerkingsverband van de gemeenten Hengelo en Enschede) biedt diverse soorten van ondersteuning in één loket. Het pand van ROZ-Twente zal binnenkort ook een vestigingsplek kunnen bieden aan 15 startende ondernemers. Zij kunnen gebruik maken van veel facilitaire diensten als boekhouding, administratie, telefoonservice, catering en ruimtes voor presentaties, cursussen en bijeenkomsten.
- Diverse gemeenten waaronder Amsterdam en Delft hebben een aanpak gerealiseerd voor het stimuleren van ondernemerschap onder al dan niet allochtone vrouwen, bijvoorbeeld bij het opstarten van een naaiatelier.
- De gemeente Skasterlan stimuleert jongeren om zich te ontwikkelen in oude ambachten en het uitvoeren van de werkzaamheden te doen in de vorm van een eigen onderneming.
- In tijden van economische recessie bestaat het stimuleren van ondernemerschap daarnaast uit ondersteuning bij het oplossen van financiële problemen van (kleine) zelfstandigen. Uitvoering van het Besluit Bijstandverlening Zelfstandigen (de BBZ-regeling) is de ondergrens van gemeenten om deze ondersteuning in te vullen. Een aantal gemeenten gaat echter nog een stap verder. Bijvoorbeeld de gemeente Almelo biedt schuldhelpverlening aan aan ondernemers. Zij zet sinds medio 2007 bewust in op het breder toegankelijk zijn voor hulp aan ondernemers met schulden als ook het vervroegen van het stadium waarin ondernemers een beroep doen op de gemeente. Dat leidde reeds tot een hoge klanttevredenheid en het voorkomen van een aantal faillissementen. De aan het ROZ verbonden adviseurs helpen ondernemers bij het in kaart brengen van hun financiële situatie, bij herstructurering van ondernemingen en coachen bij een doorstart. Dit kan gecombineerd met kredietverstrekking, wanneer de inschatting is dat de onderneming na schuldsanering levensvatbaar is.

3. INITIATIEVEN VAN RIJK EN GEMEENTEN

In het Bestuurlijk Akkoord hebben SZW en VG een aantal initiatieven afgesproken om de gezamenlijke ambities te realiseren. Het betreft initiatieven om A) de participatie te vergroten, B) armoede te bestrijden en schulden terug te dringen en C) ondernemerschap te bevorderen. Hieronder komt de stand van zaken aan de orde.

3A. Initiatieven om participatie te vergroten

Bij het bevorderen van participatie zijn afspraken gemaakt over diverse thema's: financieringssystematiek WWB, participatiebudget, aansluiting arbeidsmarkt, alleenstaande ouders, jongeren onder de 27 jaar, handhaving, innovatie en WSW.

Financieringssystematiek

In het Bestuurlijk Akkoord is vastgelegd dat het macrobudget voor het I-deel van de WWB 65-min in de periode tot en met 2011 wordt vastgezet: Het macrobudget wordt alleen nog jaarlijks gecorrigeerd voor loon-/prijsbijstelling en de effecten van het rijksbeleid. Wanneer de conjunctuur echter buiten een bandbreedte van 12.500 uitkeringen afwijkt wordt het macrobudget voor deze overschrijding wel bijgesteld. Deze afspraak geldt in voor- en tegenspoed.

In 2007 en 2008 hebben gemeenten als gevolg van voornoemde afspraak een aanzienlijke winst kunnen behouden. In 2009 is de afgesproken bandbreedte van 12.500 uitkeringen overschreden en het macrobudget voor deze overschrijding, conform de afspraak uit het Bestuurlijk Akkoord, met 14 miljoen euro verhoogd.

Participatiebudget (ontschotting van middelen)

De wet Participatiebudget is per 1 januari 2009 in werking getreden. Om snelle invoering te bevorderen, hebben diverse gemeenten deelgenomen aan een voorbereidingstraject. In mei van dit jaar heeft voor gemeenten (bestuurders en ambtenaren) een landelijke bijeenkomst over het participatiebudget plaatsgevonden, waaraan bewindslieden van SZW, OCW en WWI hebben meegewerkt. De VNG is van mening dat er nog geen sprake is van volledige ontschotting. Bij de Eerste Kamer is een wetsvoorstel in behandeling, waarin de oormerking en de verplichte besteding bij het ROC 's van de educatiemiddelen tot 2013 wordt verlengd. Voorts betreurt de VNG dat de beschikbaar gekomen middelen voor extra inburgeringstrajecten wordt verstrekt op basis van het individuele aandeel van de gemeente in de extra inspanning op het terrein van inburgering (van 47.000 naar 60.000 trajecten).

Aansluiting arbeidsmarkt

SZW en VNG hebben afgesproken te streven naar het samenbrengen van het decentraal arbeidsmarktbeleid en re-integratie in één loket op lokaal/regionaal niveau. Dat versterkt de mogelijkheden voor gemeenten om een vraaggericht re-integratiebeleid te voeren. Gemeenten gaan verder met deze ontwikkeling en spannen zich in om werkgevers, onderwijs, werknemers, CWI en UWV op het niveau van de regionale arbeidsmarkt bijeen te brengen en concrete prestatieafspraken te maken over de wederzijdse inzet, kwaliteiten effectiviteit van de dienstverlening aan werkgevers en werkzoekenden. Om tot een regionaal arbeidsmarktbeleid te komen en te kunnen functioneren als slagvaardige gesprekspartners van regionaal opererende partijen, zullen gemeenten hun beleids- en/of organisatiekracht regionaliseren.

Hierbij zijn de volgende initiatieven van belang:

- Vorming van een netwerk van gemeentelijke ambassadeurs regionaal arbeidsmarktbeleid. In 2007 was een flink aantal gemeenten al bezig om in afstemming met onderwijsinstellingen, werkgevers en CWI vraag en aanbod in hun regio beter op elkaar af te stemmen. Die lijn is met de ondertekening van het Bestuurlijk Akkoord doorgezet en met de ondersteuning van de VNG structureel opgepakt.
- Verbinden van regionaal arbeidsmarktbeleid met de Werkpleinen. Een (groot) deel van het regionale arbeidsmarktbeleid komt tot uitvoering op de Werkpleinen, de samenwerkingsverbanden van UWV en gemeenten. De kansen en uitdagingen op de (regionale) arbeidsmarkt, moeten op dat niveau vertaald worden in concrete dienstverlening aan individuele werkzoekenden en werkgevers. In AKO verband (= Algemeen Ketenoverleg) is veel aandacht besteed aan de koppeling van regionaal arbeidsmarktbeleid met de Werkpleinen. Het ontwikkelen van een kader voor integrale dienstverlening aan werkgevers en werkzoekenden heeft hier een belangrijke bijdrage aan geleverd. De implementatie van de integrale dienstverlening op de Werkpleinen wordt in 2010 voltooid. De klant staat centraal op de werkpleinen; de dienstverlening wordt vraaggericht aangeboden. Daarnaast is geïnvesteerd in het bij elkaar brengen van de

partijen op regionaal niveau, onder andere in de vorm van door de VNG (in samenwerking met andere partners) georganiseerde bijeenkomsten voor gemeenten en in 2009 door het aanbieden van een masterclass regionaal arbeidsmarktbeleid.

- Aanvullend hierop worden ook afspraken gemaakt met de landelijke sociale partners. Op 20 mei hebben VNG en sociale partners tijdens het Werkontbijt afgesproken dat gemeenten en sociale partners/sectoren intensiever gaan samenwerken en het Participatiebudget, ESF en private (O&O) middelen beter gaan combineren. Het UWV heeft zich hierbij aangesloten met de afspraak om ook re-integratiemiddelen in te zetten.
- Op de Jeugdtop van 29 juni hebben gemeenten en sociale partners zich gecommitteerd aan het gezamenlijk bestrijden van de jeugdwerkloosheid. Het kabinet heeft daarvoor 153 miljoen euro beschikbaar gesteld met de voorwaarde dat de plannen op regionaal niveau opgesteld en uitgevoerd moeten worden. In de vakantieperiode hebben de 30 coördinerende gemeenten hard gewerkt aan het opstellen van de actieplannen, in afstemming met de regiogemeenten, UWV, werkgevers- en werknemersorganisaties, onderwijsinstellingen en andere regionale partijen.
- Om de regio te faciliteren werken VNG, sociale partners, UWV en SZW op landelijk niveau aan sectorarrangementen. Daarin staan afspraken over de extra plekken die sectoren beschikbaar stellen, de financiering ervan en de wijze waarop de plekken ingevuld kunnen worden. Deze landelijke kaders maken het mogelijk om binnen korte tijd meer plekken opgespoord en ingevuld te krijgen. Regio's hoeven niet meer zelf in onderhandeling te gaan over de voorwaarden, maar kunnen direct afspraken maken met werkgevers of leerbedrijven. Het eerste sectorarrangement met de Bouw is inmiddels afgesloten en levert 200 stageplekken en 800 leerwerkplekken op in de bouw- en infrasector. Gemeenten stellen hiervoor loonkostensubsidies beschikbaar, creëren leerwerkplekken in de gemeente en zullen bij gemeentelijke bouwopdrachten bedingen om de uitvoering mede met leerlingen in te vullen

Alleenstaande ouders

De Wet verbetering arbeidsmarktpositie alleenstaande ouders, waarover de VNG is geconsulteerd, is op 1 januari 2009 in werking getreden. VNG meent dat de ontheffing van de sollicitatieplicht geen positieve bijdrage levert aan het optimaal benutten van participatiemogelijkheden van deze groep. Van gemeenten wordt verwacht dat zij deze groep dezelfde mate van ondersteuning bieden als andere klanten uit het WWB-bestand. Dit terwijl de verplichting voor de cliënt minder vergaand is en daardoor de kans op duurzame uitstroom naar werk minder groot.

Op basis van deze wet worden alleenstaande ouders in de bijstand met kinderen jonger dan vijf jaar voor maximaal zes jaar ontheven van de sollicitatieplicht als ze daarom vragen en bereid zijn scholing te volgen.

Bij behandeling van de wet is toegezegd in 2009 te rapporteren over de uitvoering van het nieuwe beleid en daarbij, voor de periode vanaf de inwerkingtreding, te onderzoeken of gemeenten alleenstaande ouders dezelfde mate van ondersteuning bieden als de totale groep bijstandsgerechtigden in de WWB.

Tien maanden na inwerkingtreding van de wet is in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid daarnaar onderzoek gedaan door middel van interviews bij een representatieve steekproef van 94 hoofden van sociale diensten en diepte-interviews met 16 klantmanagers. De resultaten laten zien dat het aantal aangeboden re-integratietrajecten aan de doelgroep evenredig is aan de andere groepen bijstandsgerechtigden. Wel bevat het aanbod bij alleenstaande ouders met jonge kinderen vaker een scholingscomponent. Dit komt overeen met de doelstelling van de wet. Ook het aanbod voor alleenstaande ouders die al over een startkwalificatie beschikken blijkt toereikend te zijn. Scholing is voor deze cliënten vaak gericht op omscholing/bijvorming naar beroepen met meer kansen op de arbeidsmarkt. Langdurige opleidingen van meer dan een jaar blijken niet vaak voor te komen.

Het blijkt dat gemeenten vinden dat er een positief signaal van de wet uitgaat: het investeren in opleidingen en daardoor het vergroten van de kans op duurzame uitstroom. Ook blijkt dat bijna de helft van de gemeenten afzonderlijk beleid voert voor de doelgroep. Van de ondervraagde gemeenten geeft eenderde aan bezig te zijn met het opzetten van beleid voor de doelgroep. Van de gemeenten vindt echter 14% dat arbeidsritme verloren kan gaan door een langdurige ontheffing van de arbeidsverplichting.

Van het totaal aantal alleenstaande ouders met kinderen onder de vijf jaar met een bijstandsuitkering is een kwart ontheven. Opvallend is dat, van de ontheffingen die zijn verleend

aan de doelgroep, eenderde is verleend op basis van de ontheffingsmogelijkheid die deze wet biedt. De andere ontheffingen van de arbeidsverplichting worden tijdelijk en individueel verleend op grond van dringende redenen. De reden die hiervoor het meest gegeven wordt is dat deze ontheffingen worden verleend om de persoonlijke situatie op orde te brengen. Daarna volgt een traject naar werk of opleiding. Hoewel deze resultaten zijn verkregen op basis van een klein aandeel gemeenten uit de steekproef en dus niet representatief zijn voor het landelijk beeld, geeft het wel een eerste indicatie van het aantal ontheffingen dat is verleend.

Vrijwel alle gemeenten (85%) blijken in het beleid te hebben vastgelegd dat cliënten moeten worden geïnformeerd over het recht op ontheffing wanneer de cliënt aangeeft niet te kunnen werken. Een kwart van de gemeenten informeert de doelgroep ook middels diverse communicatiemiddelen, zoals nieuwsbrieven en berichten op websites, over het per 1 januari 2009 ingevoerde recht op ontheffing. Ook blijkt dat een klein aantal gemeenten voornemens is hierop meer initiatieven te ontwikkelen.

Jongeren onder de 27 jaar

Op 1 oktober 2009 is de WIJ (Wet Investeren in jongeren) in werking getreden. Op grond van deze wet kunnen jongeren van 16 tot 27 jaar die niet werken of de leren de gemeente om een leerwerkeraanbod vragen. De gemeente is verplicht de jongere die hierom vraagt een aanbod te doen. Dit kan een baan zijn, een vorm van scholing of een combinatie van beide, afgestemd op de situatie van jongeren. SZW is van mening dat gemeenten met de WIJ een instrument in handen hebben om jongeren te ondersteunen op weg naar arbeidsparticipatie. De VNG prefereerde een aanpassing van de WWB met een leewerkplicht boven de invoering van een nieuwe wet.

Om te voorkomen dat jeugdige schoolverlaters en baanverliezers langdurig aan de kant staan heeft het kabinet het Actieplan Jeugdwerkloosheid gepresenteerd (250 miljoen euro over de periode 2009 tot en met 2011)¹⁰. Dit actieplan bevat actielijnen met diverse maatregelen. Een actielijn richt zich op het aansporen van jongeren om in het middelbaar beroepsonderwijs door te gaan en het stimuleren dat jongeren een studie kiezen die betere kansen biedt op de arbeidsmarkt. Andere acties zijn erop gericht om de regionale netwerkstructuur van de arbeidsmarkt te versterken. Er is gekozen voor een regionale aanpak. De dertig regionale convenanten met coördinerende gemeenten vormen met hun lokale en regionale acties tegen jeugdwerkloosheid een belangrijk onderdeel van het Actieplan. Recent is de Tweede Kamer per brief uitvoerig op de hoogte gebracht van de voortgang van een aantal maatregelen uit het Actieplan¹¹. Ook heeft is de Tweede Kamer geïnformeerd over de verdeelsystematiek voor 2010 en de wijze waarop de activiteiten gemonitord worden. In maart 2010 volgt een update van de voortgang van het Actieplan.

Handhaving

Over de voortgang ten aanzien van hoogwaardig handhaven is gerapporteerd in de Integrale Rapportage Handhaving die op 3 september 2009 aan de Tweede Kamer is aangeboden¹². In hoofdstuk 2 van deze evaluatieronde staat beschreven hoe de uitkomsten van het kwalitatief onderzoek in het kader van de nulmeting worden vertaald naar een actiegerichte handhavingsagenda.

Op het punt van bestandskoppelingen is de voortgang als volgt. Begin 2008 is het project 'Handhaving met behulp van de gemeentelijke datahuishouding' gestart. De algemene doelstelling van het project is het leveren van een bijdrage aan een efficiënte en effectieve uitvoering op de rechtmatigheid van de WWB door relevante gegevens uit de gemeentelijke datahuishouding met elkaar te verbinden. Een tweede doelstelling van het project is gericht op doelmatigheid om door middel van het koppelen van data een bijdrage te leveren aan de optimalisering van de dienstverlening aan de klant/burger, zoals het tegengaan van het niet gebruik maken van gemeentelijke regelingen. Dit zal in de voorziene vervolgfase worden uitgewerkt. CP ICT (een initiatief van VNG en Divosa) heeft een website in ontwikkeling waar alle informatie beschikbaar wordt gesteld aan gemeenten. Naar verwachting wordt de 1e fase van het project eind 2009 opgeleverd.

Voor het verankeren en borgen van het zogenoemde Programmatisch Handhaven in de gemeentelijke beleids- en uitvoeringspraktijk (2007-2010) is in september 2007 éénmalig in totaal € 36 miljoen extra toegevoegd aan het Gemeentefonds voor de programmaperiode van vier jaar. Gekozen is voor een verdeelsystematiek met een vast bedrag "aan de voet" van €40.000 per gemeente. Het resterende geld wordt verdeeld op basis van het inwonertal. Op die wijze wordt

¹⁰ Kamerstukken II, 2009-2010, 29544, nr. 201

¹¹ Kamerstukken II 2009-2010, 29544, nr. 210

¹² Kamerstukken II, 2009/2010, 17050, nr. 392

gewaarborgd dat ook kleinere gemeenten in beginsel over een voldoende substantieel bedrag beschikken om het beoogde beleidsdoel te kunnen realiseren. Met de extra middelen wordt primair beoogd de implementatie van het Programmatisch Handhaven in de gemeentelijke beleidscyclus te bevorderen.

Innovatie

Erop af: Doen en delen!

In het kader van het Innovatieprogramma Werk en Bijstand (IPW) heeft het ministerie van SZW IPW subsidie toegekend aan de VNG voor het project 'Erop af: Doen en delen!'. De VNG is in dit project in december 2008 gezamenlijk met Divosa aan de slag gegaan om gemeenten en relevante organisaties gericht en desgevraagd actief te ondersteunen, te stimuleren bij de uitvoering en realisatie van de doelstellingen uit het bestuurlijk akkoord, deelakkoord participatie SZW-VNG. Door te voorzien in de ondersteuningswensen van gemeenten beoogt het project dat er meer resultaat wordt geboekt op de doelstellingen uit het bestuursakkoord.

Om deze doelstelling te bereiken vervult het project de volgende functies.

- Inventarisatie van de ondersteuningsbehoefte van gemeenten op het terrein van werk en inkomen.
- Inventarisatie van bestaande tools en mogelijkheden voor algemeen gebruik.
- Kennisdeling: verzamelen en uitgebreid uitwisselen van kennis en ervaringen via regiobijeenkomsten, workshops, congressen, intervisiebijeenkomsten, websites en praktijkbrochures.
- (Praktische) Ondersteuningsactiviteiten aan gemeenten of groepen van gemeenten die werken aan nieuwe wegen of verbetering van bestaande wegen om meer mensen aan het werk te krijgen. De mate van ondersteuningsbehoefte verschilt per thema.

Het project Erop af: Doen en delen loopt tot 2011. Tot nu toe zijn 70 vragen van gemeenten binnengekomen, 9 projectvoorstellen gehonoreerd en ontvangen 45 gemeenten een of andere vorm van ondersteuning.

In het kader van het thema innovatie is in het Bestuurlijk Akkoord ook de afspraak gemaakt om te verkennen of het omkeren of het verbreden van het innovatieartikel uit de WWB (artikel 83) wenselijk is. Hierover is met gemeenten overlegd. Daaruit is tot op heden nog geen concrete behoefte aan verbreding of omkering naar voren gekomen.

Wsw

Het kabinet heeft de hoofdlijnen van het advies van de Commissie fundamentele herbezinning Wsw (commissie De Vries) onderschreven. De uitwerking daarvan vindt het kabinet zo ingrijpend dat het conform het advies van de commissie eerst de mogelijke effecten ervan in een aantal pilots wil gaan testen. De pilots, die gezamenlijk worden aangehaald als de pilots 'werken naar vermogen', richten zich op (1) het realiseren van meer werkplekken bij werkgevers, (2) het stimuleren van de omslag van sw-bedrijven naar arbeidsontwikkelbedrijven, (3) het vormgeven van een integrale dienstverlening op de werkpleinen en (4) het toetsen van een nieuwe systematiek, waarbij de inzet van het instrument loondispensatie centraal staat.

De pilot 'meer werkplekken bij werkgevers' is in 2009 al gestart. De overige pilots zullen in 2010 verder uitgevoerd gaan worden. VNG, Cedris, Divosa en UWV en hun respectievelijke achterban zijn nauw bij deze pilots betrokken. Deze partijen zullen de pilots immers ook uit gaan voeren de komende periode.

Aanvullende afspraak over mensen zonder uitkering en zonder werk

In oktober 2008 hebben SZW en VNG de ambities van gemeenten ten aanzien van niet-uitkeringsgerechtigden verhoogd met 10.000 (van 25.000 naar 35.000). SZW heeft hierbij in nauwe samenspraak met de VNG een stimulans voor gemeenten geïntroduceerd (per niet-uitkeringsgerechtigde die naar betaald werk wordt geleid mag de gemeente 12.000 euro van het werkdeel regelluw besteden aan participatiebevorderende trajecten (bijvoorbeeld om jongeren op weg naar werk te helpen). Daarnaast mogen gemeenten maximaal 2.200 euro bonus toekennen aan een niet-uitkeringsgerechtigde die werk aanvaardt).

SZW en de VNG zullen voorbeeldprojecten van gemeenten die succesvol niet-uitkeringsgerechtigden re-integreren verzamelen en deze kennis breed beschikbaar stellen.

3B. Initiatieven om armoede en te bestrijden en schulden terug te dringen

Hieronder wordt voor elk van de in het Bestuurlijk Akkoord voorgenomen initiatieven de stand van zaken geschetst. Daarnaast is vermeldenswaardig dat er tal van nieuwe maatregelen op stapel staan. Deze zijn verwoord in een brief aan de Tweede Kamer¹³. Zo zullen een aantal inspirerende wethouders en vertegenwoordigers van belangenorganisaties op het terrein van armoedebestrijding samenwerken in een 'Armoedecoalitie Gemeenten', die als doel heeft om een impuls te geven dat gemeenten ook in deze tijden van recessie zorgen dat mensen meedoen en gebruik maken van de voorzieningen waar zij recht op hebben.

Gerichte bijstand in natura voor gezinnen met kinderen

Gemeenten hebben de extra financiële middelen voor 2008 en 2009 (2x 40 mln.) op diverse manieren op lokaal niveau ingezet. Hierin zijn nieuwe initiatieven (vaak in samenwerking met intermediairs) ontplooid, maar is ook het huidige beleid nieuw leven ingeblazen door intensivering van het bestaande armoedebelief (meer regelingen en verlaging van de drempel om zo meer kinderen te bereiken).

- De schoolsportvereniging is een voorbeeld van innovatief beleid dat mede uit de extra middelen is gefinancierd in samenwerking met het Jeugdsportfonds (voorbeeld uit de gemeente Rotterdam).
- Ook zijn er voorbeelden te noemen waar gemeenten hun beleid hebben geïntensiveerd. Veelal zijn gemeenten meer gebruik gaan maken van lokale participatiefondsen (of stadspassen zoals in de gemeenten Utrecht, Gouda, etc.) waarmee kinderen kunnen deelnemen aan sociale activiteiten (vergoedingen voor muzieklessen, lidmaatschap sportvereniging, zwemlessen, etc.).
- Over het algemeen werken gemeenten met een declaratiesysteem tot een maximum vergoeding. Er zijn gemeenten die hebben laten weten van dit systeem af te willen en over te gaan tot meer verstrekkingen in natura of beide waarin de burger de keuze heeft (voorbeeld gemeente Eemsmond).

Deregulering langdurigheidstoelage

Per 1 januari 2009 is de regeling aan de gemeenten gedecentraliseerd. De langdurigheidstoelage is daarmee een bijzondere vorm van categoriale bijzondere bijstand geworden. Door de decentralisatie van de langdurigheidstoelage - die niet langer de strikte voorwaarden van de oude gecentraliseerde regeling kent - zijn de gemeenten gehouden een langdurigheidstoelage te verstrekken aan personen als zij langdurig op een minimuminkomen zijn aangewezen, geen in aanmerking te nemen vermogen en geen uitzicht op inkomensverbetering hebben. Gemeenten dienen in een verordening regels te stellen ten aanzien van de hoogte van de toeslag en de invulling van de begrippen langdurig en laag inkomen. VNG heeft daartoe aan haar leden een model-verordening langdurigheidstoelage beschikbaar gesteld. De staatssecretaris van SZW heeft IWI verzocht om onderzoek te doen naar de wijze waarop de langdurigheidstoelage in de praktijk wordt vorm gegeven. Het onderzoek start op 1 januari 2010. Eind 2010 wordt de Kamer geïnformeerd over de resultaten van dit onderzoek.

Invulling armoedebelief in de vorm van materiële voorzieningen gericht op participatie

Deze afspraak heeft tot op heden vooral vorm gekregen bij het traject: 'Kinderen doen mee!'. Om sociale uitsluiting voor iedereen te voorkomen wordt onder andere gewerkt aan de volgende thema's:

- 1) Maatwerk bij re-integratie;
- 2) Scholing voor mensen die niet van werk naar werk kunnen of al langer een uitkering hebben. EVC behoort ook tot de mogelijkheden;
- 3) Maatschappelijke participatie om mensen mee te laten doen zodat zij beter naar betaalde arbeid kunnen worden (toe)geleid.

Tegengaan niet-gebruik alle gemeentelijke regelingen

De afgelopen jaren is aan vier doelstellingen gewerkt om het niet-gebruik van regelingen tegen te gaan:

1. De klant weet dat er regelingen bestaan waar hij gebruik van kan maken (via de website Bereken uw recht en de overheveling van de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de aanvullende bijstand aan ouderen van gemeenten naar SVB)

¹³ Kamerstukken 2009-2010, 24515, nr. 170

2. Vereenvoudiging van regelingen (zoals de geautomatiseerde kwijtscheldingstoets)
3. Het aanvragen is eenvoudig (via formulierenbrigades)
4. De gemeente heeft in beeld wie van zijn inwoners recht heeft op voorzieningen (onder meer via samenwerking met intermediaire organisaties).

Meer informatie over deze doelstellingen en maatregelen is opgenomen in de hierboven genoemde brief 'maatregelen armoedebestrijding' die op 7 december 2009, mede namens de VNG, naar de Tweede Kamer is verzonden. In deze brief is ook een onderzoek naar niet-gebruik aangekondigd om, aanvullend op het Bestuurlijk Akkoord, inzicht te krijgen in het niet-gebruik van regelingen. De uitkomsten van het onderzoek worden begin 2011 verwacht.

Verbeteren samenwerken tussen gemeenten en lokale voedselbanken

Op 3 december 2008 heeft voormalig staatssecretaris Aboutaleb samen met de VNG een bestuurlijke conferentie georganiseerd om de samenwerking tussen voedselbanken en gemeenten te verbeteren. Tijdens deze bijeenkomst heeft Aboutaleb een (symbolische) intentieverklaring voor betere samenwerking ondertekend. Met de uitkomsten van de Bestuurlijke conferentie heeft Stimulansz een Toolkit met goede voorbeelden ontwikkeld. Deze Toolkit is in juni 2009 aan de staatssecretaris aangeboden en daarna breed verspreid onder voedselbanken, maatschappelijke organisaties en gemeenten.

Om de samenwerking tussen voedselbanken en gemeenten te monitoren heeft in 2008 een nulmeting plaatsgevonden. In 2010 zal SZW de éénmeting laten doen. Op basis van de resultaten van deze metingen kunnen eventuele vervolgstappen genomen worden.

In het verlengde van de samenwerking tussen voedselbanken en gemeenten, zet SZW samen met de VNG en DIVOSA vooral in op het opzetten en verder ontwikkelen van Armoedecoalities. Dit is voor een deel belegd binnen Erop af, Doen en Delen. Ook vanuit het Europees Jaar tegen de armoede en sociale uitsluiting wordt het thema Armoedecoalities een belangrijk thema.

Gemeenten stimuleren tot terughoudendheid bij het verlenen van leenbijstand

De Staatssecretaris heeft gemeenten in de Verzamelbrief opgeroepen terughoudend te zijn met het geven van leenbijstand. Daarnaast is deze beleidslijn uitgedragen via de publicatie Gemeentelijk armoedebelid. Deze is in juni 2008 onder alle gemeenten verspreid. SZW heeft de VNG tijdens een bestuurlijk overleg nogmaals een appél op de gemeenten gedaan om terughoudend te zijn met het verstrekken van leenbijstand aan met name mensen met een laag inkomen. Omdat de bijzondere bijstand financieel en beleidsmatig ook is gedecentraliseerd aan de gemeenten zijn de gemeenten nu aan zet. SZW blijft dit volgen en bij gemeenten onder de aandacht houden.

Versterken effectiviteit en kwaliteit van de gemeentelijke schuldhulpverlening

Om de effectiviteit en kwaliteit van de gemeentelijke schuldhulpverlening te versterken, werkt het kabinet aan een wetsvoorstel gemeentelijke schuldhulpverlening. Het streven is om deze wet op zo kort mogelijke termijn in werking te laten treden. De Tweede Kamer is bij brieven van 6 februari 2009 en 5 juni 2009 geïnformeerd over de materiële inhoud van het wetsvoorstel¹⁴. Het wetsvoorstel zal onder meer aandacht hebben voor integrale schuldhulpverlening, brede toegankelijkheid van de gemeentelijke schuldhulpverlening, voor de kwaliteit van de gemeentelijke schuldhulpverlening en voor de wacht- en doorlooptijden.

Daarnaast heeft het kabinet besloten om, in verband met de economische crisis, extra aandacht te besteden aan schuldhulpverlening. Hiervoor is verdeeld over de jaren 2009, 2010 en 2011 in totaal € 130 miljoen beschikbaar. De extra middelen worden ingezet ten behoeve van de volgende maatregelen:

- 1) Preventie: goede voorlichting en actieve verwijzing op de werkpleinen
- 2) Opvangen van het extra beroep op de schuldhulpverlening
- 3) Het verbeteren van de effectiviteit van schuldhulpverlening
- 4) De uitwerking van het amendement Spekman c.s (opzetten van initiatieven om de integrale schuldhulpverlening en preventie op gemeentelijk, wijk- en buurtniveau bevorderen)

De Tweede Kamer is bij brief van 19 juni 2009 over deze extra maatregelen geïnformeerd¹⁵.

¹⁴ Kamerstukken 2008/2009, 24515, nr. 146 en 152

¹⁵ Kamerstukken 2008/2009, 24515, nr. 153

Beschikbaarstelling middelen voor schuldhulpverlening via gemeentefonds

In de brief van 15 september 2008 is gemeld dat SZW voor deze kabinetsperiode tot en met 2011 € 350 miljoen (waarvan 80 miljoen structureel) aan het gemeentefonds heeft toegevoegd voor de bestrijding van armoede en schulden¹⁶.

Beschikbare middelen (x € 1 mln)	2007	2008	2009	2010	2011	Totaal
Schuldhulpverlening	31,45	19,05	15,05	0	0	65,55
Armoede en schulden	0	5	10	60	80	155
Armoede kinderen	0	40	40	0	0	80
Amendement Tang/ Spekman		50				50
Totaal armoede en schulden						350,55

Daarnaast heeft het kabinet in het kader van de economische crisis extra middelen beschikbaar gesteld om extra aandacht te besteden aan schuldhulpverlening (zie informatie hierboven). In totaal gaat het om 130 miljoen euro. Van deze 130 miljoen euro is 110 miljoen beschikbaar voor gemeenten om de extra toeloop naar de schuldhulpverlening op te vangen, de wacht- en doorlooptijden te beperken en de brede toegankelijkheid te realiseren of in stand te houden. Daarnaast is 10 miljoen euro beschikbaar voor onder meer ondersteuning van implementatie en projecten door voortrekkersgemeenten. Verder is € 5 miljoen beschikbaar om in vervolg op de motie Ortega-Martijn en Spekman om het werk van vrijwilligers in de schuldhulpverlening te bevorderen met als doel de effectiviteit te verbeteren¹⁷. Ook is 5 miljoen euro beschikbaar voor preventiemaatregelen via de werkpleinen. De verdeling van de middelen op hoofdlijnen is bij brief van 19 juni aan de Tweede Kamer gemeld.

¹⁶ Kamerstukken II 2008/09, 24515 nr. 140

¹⁷ Kamerstukken II 2009/10, 24515 nr. 165

3C. Initiatieven om ondernemerschap onder uitkeringsgerechtigden te bevorderen

Het Rijk is aan de slag met de initiatieven om ondernemerschap te bevorderen. Op dit moment bestaat in Nederland reeds het Besluit Bijstandsverlening Zelfstandigen (BBZ), waarbij gemeenten de mogelijkheid hebben om uitkeringsgerechtigden (financieel) te begeleiden bij het opstarten van een onderneming. Ook het UWV biedt middels het starterskrediet faciliteiten voor starters aan.

Daarnaast lopen er momenteel twee experimenten op het gebied van microkredieten. In het ene experiment wordt gezien of kredietverlening aan starters kan worden overgelaten aan banken, waarbij de rol van de overheid zich beperkt tot borgstelling.

In het andere experiment wordt bekeken of deze kredietverlening van rijkswege kan verlopen via een landelijke stichting in plaats van via gemeenten. Beide pilots hebben een looptijd tot 1 januari 2011. Na afloop van deze periode wordt aan de hand van een te houden evaluatie beoordeeld welke wijze van kredietverstrekking voor de doelgroep uitkeringsgerechtigden het meest effectief is. Op basis daarvan zal worden gezien of een landelijke uitrol van een van beide systemen haalbaar is. Dan zal VNG ook in ondersteunende en communicatieve zin haar bijdrage leveren aan het opschalen van verworven inzichten.